

ezeknek, valamint egyéb szigeti ó rácz községek religiói viszonyairól semmi bizonyos adatunk nincsenek.

Mindez elszámolt hitfelekezetek újabb történeteinek sora erre megy ki t. i. lecsendesedvén valamennyire a' viharok a' 18-dik század elején, és új szállítványokkal gyarapodván Csepelnek lakosai, ekkor kezdtek itt a' felállított helységekben épülni egyházak, rendbeszedetni a' különbözőféle hitfelekezetek, és rendesen feljegyeztetni számok, tulajdon lelki pásztoraik által szerkesztetni kezdett mindennemű „Anyakönyvekben.” Ugyan ekkor élelt fel újra e' szigeten a' katolika-vallás és annyira terjedni, hogy most a' régenten itt csak nem egyedül divatozó reformáta vallást jóval felülmúlva lélek számra nézve, mely fordulatot, az itt megtelepített sváb és egyéb lassanként ide szállongó mesteremberek, úgy nem keresőbb Eugen herczeg, ezután a' cs. család mint földes urak pártfogásai okozták. Mikor és mikép állítottak fel egyenként szigeti egyházaink? valamint a' helységek lakosai számát vallási tekintetben, egyéb észrevételekkel alább, midőn a' falukról külön szó lesz, mennyit ki tudhatnom lehet, megjegyezni fogom; itt általjában csak azt említvén, hogy az egész szigetséget papi felosztásnál fogva (mind mondják) hajdan a' katolikusokra nézve a' kalocsai érseki megye, később a' veszprémi, 1777-től fogva pedig a' székes-fejérvári püspökség — a' reformatusokat a' donamelléki superintendencia, — ráczokat a' budai püspökség foglalják kebelökben. — Van az egészben 4. katolika plebánia 3. fokegyházokkal, 2 kápolnával — 3 rácz és 3 reform. ekklesiák, melyekben az 1842-iki székesfejérvári papi névkönyv szerint a' lélek-szám következő:

Katholik.	8103.
Görög.	1045.
Reform.	5113.
Luther.	15.
Zsidó.	34.

XI.

C S E P E L.

(Folytatás).

Skaricza Máté' tudósításából csak annyit vehetünk ki, hogy ő volt Ráczkevében a' második predikátor, és idejében 1572 — 1607-ig ugyan Ráczkevében egészen megszűnt a' katolika vallás, egyéb szigeti községek akkori religiói viszonyairól mindazonáltal nem értesít. Megjegyzésre méltó ezen hitfelekezetéről még, hogy: az a' 16 és 17-ik századokban legterjedtebb és virágzó volt e' szigeten, annyira hogy itt nevezetesen Ráczkevében, Szegedi Kis Istvántól, vagy 1563-tól fogva őt superintendensek rendesen (talán mint akkori időkben legbátorságosabb helyen) laktának, miért a' mostani duna-melléki egyházi kerület némellykor kevi superintendenciának is nevezetett. Végre: e' szigeten lévő harmadik hitfelekezetéről, vagyis az ó hitű ráczokról csak annyit mondhatunk, hogy Ráczkevében épült régi templomuk, ama zavaros napokat túl élte ugyan, és e' melletti házban többnyire tartózkodott kalugyerek (ráczbarátok) egészen nem engedték kialudni hitvallásukat, de

J e g y z e t e k.

Ezen 's a' fentebbi nép összeírásokkal ama' észrevételt tehetjük:

a) hogy 1814 — 1842-kig nemzeti tekintetben a' magyarság csak nem ezerrel, a' németiség ezerrel, a' szelid ráczok ezerrel; hitfelekezeti viszonyra nézve pedig: a' kathol. és reform. külön 2 ezerrel szaporodtak, a' nem egyesült görögök ellenben 131. lélekkel kevesebbedtek.

b) Egy átaljában tapasztalhatni, hogy minden hitfelekezetnek vallások rendszabályait híven megtartják, és egymás ünnepeiről fránt illő figyelemmel vannak. — De itt ismét külön említést érdemel a' németek buzgósága, kik parancsolt ünnepeinken felül még több helység' ünnepeket is tartanak (1) a' nélkül, hogy munkájokban valami rövidséget szenvednének, 's ez által megczáfolják azon ellenvést: mintha a' sok ünnep hátráltatná oly szemlátomást a' szorgalmat. A' reformált magyar nem ünnepelel annyit, és még is többnyire szegényebb mint a' többet tartó német, a' hátramaradás okának tehát máshol kell gyökeredzeni. Ezzel azonban épen nem azt akarom megmutatni, hogy a' különféle ünnepek semmi akadályt nem okoznak a' világi ügyek és munkák folyamatában sőt mivel sok helyeken (leginkább hol több hitfelekezetűek együtt laknak) sajnosan tapasztaltam, hogy a' gyakor ünnepek (főkép a' nyári szorgos munka idején) nem csekély zavart, és izetlenségeket, sűrűdásokat szűlnek, ezeknél fogva igen üdvösségesnek gondolnám frantok mint Mária Theresia idejében, a' mai idők 's környüállásokhoz képest ezírányos reuszabásokkal intézkedni.

d) Ipar és kereskedési 's egyéb tekinteteknél fogva.

Mind a' kétfelől Dana kerítvén Csepel szigetét 's közeli Buda-Pest hazánk' fővárosaihoz, elgondolható, hogy

kereskedési 's míveltségi tekintetben is előmenetelt tehetett, a' mint valóban tett is legfőkép midőn hajdani királyaink számos kíséretekkel itt gyakran megfordultak. Jelesen Ráczkevének magyar fejedelminktől nyert szabadalmi' következésében, oly fontos és virágzó vala kereskedése, hogy az akkori Pesttel vetélkednék, 's kehelében kereskedés végett ráczokon kívül németek, sőt olaszok is tartózkodnának. Azonban mint ezeket tönkre tették a' pogány zendületek, és egyéb számos viszontagságok.

A' mostani ipar és kereskedés' állapotját akarván festeni, különbséget kell tennünk a' jelenleg itt lakó nemzetek közt, mire nézve öszintén meg kell vallani, hogy átaljában valamint mindenütt, ugy Csepel szigetében is a' németek sokkal nagyobb értelmességet és ipar szorgalmat fejtenek ki a' magyaroknál. Ezen észrevételt bizonyítják amazoknak jobban munkált, és ennél fogva hár a' magyarokénál soványabb még is bővebben termő szántóföldeik, — fákval beültetett rendesebb falvak, csinos és tiszta izlésű házaik, ezekben illendő butorai. — Szálas erős és jól tartott lovak, ökreik 'stb. csinosabb tisztább öltözetők, és jobb élet módjok. Végre bővebb frás és olvasás tudományok 'stb. Midőn ellenben a' magyar paraszt szántó földet úgy amugy míveli, — kevés kivétellel rendetlen, elszórt, össze galabált alacsony házakban bűszhődik. Fát háza körül vagy az utcán nem nevel. Lovai 's egyéb barnai elcsigázottak, zsíros, bűdös haj, szür vagy kérges bunda. Télen dobzódik, nyáron pedig a' legazorosabb munka idején száraz kenyéren rágódik. Az ifúság és gyermekei tanításával nem sokat törődik. 'stb.

Ezen, 's efféle a' magyar parasztra (sajnálkozással legyen mondva) nem épen ok nélkül hanyt szomoró észrevételek, e' szigetségheni falusiakra is jobhára illenek, tudnék megnevezni magyar helységet e' szigetben, körül pedig többeket, melyekben a' magyar földet és szölei szép részét a' szomszéd német falubéliek birják zálogban, illy

vallomásokat magyar létemre bizonyára nem örömet szereznek, de a föld és történet leírónál a részrehajlást gyáva vétekek tartom és kárhoratosnak. Az igaz és jótékony hazafiúság nem abban áll, hogy nemzetem hibáit szépitsem, vagy talán épen dicsérjem, hanem a hiány és rossz szokás illendő megrovásában. Első lépés a jobbulásnál a hibának megismerése, ezt eszközteni szóval és cselekedettel (mint kinek sorsa és tehetsége engedi) inkább kötelesség, nem pedig rágalom. Hasonlítsa össze valaki Ujfalu, Csepel, Szent-Márton és Becse német helyeket a többi itt lévő magyar vagy rácshelyekkel, és ha nem vak, látni kénytelen a nagy különbséget.

De különösen mi 1-ször a nemzeti gazdaság és ipar többféle ágait illeti, közülük egyikét sem mondhatnám kitűnő figyelemre méltónak. Így:

a) A gabona termesztésnek már sovány és homokos földek sem kedvezén, tiszta búzát csak néhány helyeken termesztenek Csepelen, 's ugyan azért földjeiknek művelésére nézve valami újabb 's tökéletesebb találmányokat — vagy eszközöket nem használnak. Ugy nem különben:

b) Szűk lévén a szigetnek területe — 's ennél fogva a faluk határai is, következképp benne a marha tenyésztés sem virágozhatik.

Az egész szigetbeni birkák számát némellyek mintegy 10,000-re becsülik, de ezen birka nyájak nemesbbitésőkre (legalább eddig) nem igen sokat látszottak fordítani, nevezetesen Ráczeke városa a szigetben lévő legelőin és Makádon most is csak gubanczos magyar juhok járnak. Volt ugyan idő, melyben (mint mondják szép szarvas marhákat tenyésztettek legfőképp a rácskéveiek és szent-miklósiak stb.) mind a két dunántúl haszonbérben birt több terjedelmes pusztá részeken; (egy időben Ráczeke maga 13 illy pusztákat tartott haszonbérben), de némellyektől majd nem egészen elmaradván, tulajdon szükségükre való marhákat is a Tisza partjai melől veszik.

Ámbar a magyarnak általjában nagy vonzódást szereznek tulajdonítani a szarvas marha leginkább a lóiránt, itt mindazonáltal azt tapasztalom, hogy a németek feltűnőbb iparnál szerzik meg, és tartanak szép szűlas szarvas marhákat mint a magyar gazdák; lovakról pedig elhatározottan mondhatom, hogy a szigeten legszebbek, erősebbek, és jóltartottak.

Igaz láttam néhány pár szép lovat a magyar és rác kocsija előtt is, különösen a makádiak híres ménlovait szerezvén, szemléltetést javulnak lovaik, de a németeknél ezt nemcsak egy két gazdáról állíthatjuk, vagy kezdetről, hanem egész falukról, főképp a szent-mártoni és becsi német helységek az egész szigeti vidéken lovakra nézve dicséretet érdemlenek. — Marháikat a kora befogás által el nem csigázni, az elfáradt barmot löher vagy egyéb zöld takarmánnyal tartani, a helyett hogy azt a kópár elasztott mezőre kiverik, még inkább eléhezni — végre jó véri ménlovak által méneseket javítani, ezen 's több illyféle üdvösséges mezőgazdasági elvek, az igen nagyobb résznél még nem látszanak kifejleni, pedig ezek nélkül, minden marha javításról, szép 's jó lovakról, valamint: a gyalázatos marha lópások megszüntetéséről álmodozni is csak képtelenség.

c) Méhészet az ipar ágai közt nevezetes helyet szigetünkben ugyan nem foglal, csak annyiban tehát érdemel említést hogy (a virágzó gyümölcsfákkal ellátott számos szigetcsekék, 's egyéb ligetek rétek viránnynál a méhészetre nézve felettebb kedvező lévén a vidék ennél fogva) a méhészetre több figyelmet fordíthatnának, és belőle tetemesbb hasznot húzhatnának a lakosok mint jelenleg.

d) A selyem tenyésztés ön valamely előlépést, főképp mióta Ráczekebe Pestről egy ember minden nyáron lejár tojásokat osztogat a selyem bogár gombolyagokat (galdákat) helyben megveszi, és legomholitaja a ráczevi leányok által.

Mivel több hold földek egészen használatlanul hevernek, 's a lakosok közt elégnek ideje volna, a' könnyű 's nem sokáig tartó munka után szorgalmasan eljárhatnának, csak erre közelebből ösztönöztesse és taníttassanak. Van ugyan, Ráczkevében az egész sziget selyemtenyésztésére ügyelő biztos, rendeléséből pedig, a' selyemtenyésztést tanító könyvecskék is adtak ki, de úgy látszik az érdeklött tudomány csak igen lassan terjed; mert az öregebb emberek tanulni nem akarnak, iskolákban pedig a' rendetlenül járó gyermekeket alig lehet a' legszükségesebb tárgyakra imígy amugy tanítani, nem hogy miveletlen fejökbe tölthetnénk oly tudományt, mellyel bibelőltni a' magyar parasztnak sem ideje (?) sem hajlandósága. — Valamire való szedres (eperfa) kerteket sem láttam, pedig e' nélkül nem sokra megyünk. Ráczkevében ugyan kezdettek egy közönséges eperfa iskolát állítani, jelenleg azonban csak alig tengődik, meglehet hogy a' földet nem szereti, vagy a' sok vízár rongálta meg. Ezen iskolai szedres kertnek újra kiültetéséről a' fennemlített biztos gondoskodott ugyan, de ugyan őt panaszolnodni is hallottam a' fiatal fűcskák rongáltatása miatt.

Egyébbiránt tagadhatatlan, hogy a' fenidézett gombolyító intézet ösztönül szolgál, és ennek köszönhetni leginkább a' néhány mázsányi selyem gombolyag esztendei termésményét, melly évenként szaporodni tapasztaltatik, midőn az intézeti felállítása előtt ilyes miről nem is álmodoztak.

Mi pedig II-or a' kereskedési ipar mostani állását illeti nem lehet ugyan ezt hasonlítani a' régihez, azonban Csepel, Ujfalu, Szent-Márton és Becse legtehetősebb szigeti német helységek nem megvetendő virágzásokat többnyire kereskedési szorgalmoknak köszönhetik, mellyet természetesen a' fővárosok közelléte igen ébreszt és ápol. A' magyar kereskedni nem igen szeret, ezt itt is ellehet róla mondani, jobbára csak hajózással és molnár mesterséggel foglalatoskodván. E' pont alatt azonban méltány-

lást érdemelnek Ráczkeve mezővárosnak lakosai, 's különösen az öhlő ráczok nemzeti hajlandóságoknál fogva buzával, zabbal a' Dunán; egyébbáru czikkelyekkel pedig több boltjaikban meglehetősen kereskedést űzven.

Az 1838-diki vízáradás által összedöntött házak felépítésére szükséges téglá leginkább Buda - Pesten megkívántatván, nagyobb mennyiségben mindenfelől, nevezetesen Csepel szigetéből is szép számmal hordottak oda a' múlt évben, és úgy látszik jövődöben a' tégláégetés e' vidéken az ipar és kereset egyik ága leendő, mint ezt a' kis Duna partjain emelkedő téglá kemenczék mutatják. — A' kereskedési czikkelyek közé számíthatnók a' nádaly halászatot is, mellyet Besnyő, Fertő 's egyéb mocsárokban űznek és a' fogottakat Pestre, mint ezen kereskedési czikkely főrákhelyére szállítják.

Mindazonáltal kereskedési fő tárgy itt tulajdonképen csak a' kenyérsütés, mellyel majd minden szigeti helységek, de leginkább az ujfalusiak foglalatoskodnak, ott 10 malom egyedül a' kenyérsütők számára örlő és 12 hajó (még a' Duna Jege engedi) rendszeren mindennap szüntelen hordja Buda-Pestre a' kenyereket. Egyéb helységekben is vannak csaknem egyedül a' kenyérsütők számára örlő malmok, vannak hajós gardák, kik hetenként kenyeret, gyümölcsöt fát szénát gabonát 'sib. termésményeket csekély áron Buda-Pestre hordanak.

Valami különös szokásokat vagy szertartásokat én itt nem tapasztaltam.

Ruházatra nézve ugyanis: mind az egész szigeten a' magyar szabást követik. Eleinte mint mondják czipót, harisnyát és térdig érő bugyogót viseltek a' Franconiából ideszármazott németek, most már nincs különbség a' német és magyar közt ruházatra nézve, egyéb hogy az elsők tisztábbak és csinosabbak. — Kereszteléskor akár

temetés alkalmával némely helyeken még most is divatozó bahonás szokást sem vettem észre. — a' mennyekzót ha csak lehet vigan és dobzódva tartják, mennyire kinek kinek költsége engedi. Magyarjaink többnyire vacsorát adnak, kevesen ebédet és vacsorát, — midőn a' jobb birtokú németek mennyekzójukat hetfőn kezdik és pénteken vagy szombaton végézik. Mint mindenütt jobbhára vagy e' vidéken is vannak a' helységekben legszükségesebb mestere emberek, leginkább czismadiák, takácsok szabók, kik a' ráczkevi czéhhez tartoznak, hol ilyen 7-tet számlálhatni 's némelyek hatás köre a' szigeten túl is kiterjeszkedik monopoliumok által, hogy több visszaélést és kárt, mint hasznót és előmenetelt szereznek, minden felvilágosodottabb állattájja és elhiszi.

J e g y z e t e k.

Az iparnak és gazdálkodásnak nem csekély akadályára vannak itt a' gyakor árvizek.

Mivel Csepel szigetének partjai nagyon alacsonyak, ennél fogva gyakran elöntetik, akkor a' lakosok földjeit, nem csekély károokra tetemesen rongálja a' Duna vize, és pedig nem csak télen, hanem még nyáron is. — Minden ilyen kártevőárvizek közt valamint az egész Duna melléki úgy a' szigeti helységek lakosai bús elmeükben még soká fenmaradand a' híres 1838-dik nevezetesen mártius 16 és 17. annyira elhorította egész Csepel-szigetét a' körülötte megtorlott jég, hogy Csepel saluban alig maradt a 3. ház, és helyét megváltoztatni kénytelenített, egyéb helységekben pedig százanként dűlnének halomra a' házak. Az inség mint mindenhol, itt is rémítő volt; de találkoztak nemes gondolkodás emberbarátok, különösen nemes Pest-vármegye' és az uradalom enyhíteni iparkodtanak sorsokon. Német helységeink jobbhára felépültek már és pedig szépen, számos falukban láthatni

azonban bús omladékokat, vagy csak sárral betapasztott sővény galyibákat, az idén (1839.) ismét aggódni kezdtünk újját megégető gyermekként; mert csak 3 volt kisebb víz a' tavalinál; de kár nem történt, mit a' n. m. Helytartó tanács és illető ns. vármegyei tisztviselő urak szorgalmának köszönhetni, most a' töltésekre még nagyobb iparral ügyelnek, és van remény, hogy ha csak éppen rendkívüli nem lesz a' vízár, nagy károkat nem okozand, de ha a' soroksári ágat elzárni fogják, nehéz lesz az öreg Duna ragadozóbb árjának ellent áthatni, mely most is a' szigeten keresztül a' kisebb ágra rántani szokott.

Birtokosai az egész szigetnek, és egyes falvainak hajdan és most.

Kik voltak a' római és más itt megfordult nemzetek idejében Csepel szigetének birtokosai? homály borítja, azért ezeknek sorát csak Árpádnál kezdem. Ez midőn a' magyar nemzet őseivel diadalmas fegyverrel szinte e' vidékig csillogtatta, a' már többször idézett Béla' névtelen jegyzője szerint egész Csepel-szigete: őt 's fő nemesseit kezdte ismérni urának. Árpád úgymond a' nemzeti író, azon részéről hol most Budrug vára épült a' Dunamellélt menvén, érkezett a' Duna nagy szigetéhez, hol táborba szállott népével 'stb. Elvégrezék tehát, hogy az a' sziget a' fejedelem szigete legyen és minden nemesebb embernek legyen benne udvara és tanyája. ¹⁾ 'stb. Men-

¹⁾ Post haec vero egressus dux Arpad a partibus illis ubi nunc est Castrum Budrug et descendit iuxta Danubium usque ad insulam magnam et castra metati sunt iuxta insulam, et dux Arpad suiique nobiles intrantes insulam, visa fertilitate et ubertate illius loci, ac munitionem aquarum Danubii, dilexerunt locum ultra quam dici potest, et constituerunt ut Ducalis esset insula, et unusquisque no-

nyire hiteles Béla' jegzőének ezen történeti előadása itt vitatni nem akarom, a' máig fenálló vélemény után mindazonáltal Árpád fejedelmi lakának Csepel falu felett való maradványai ¹⁾ úgy nem különben Kun László malatá hazának Ráczeke és Szent-Márton közt most is tudható lévő nyomai ²⁾ arra mutatnak, hogy Árpád utódi e' szigetet birták. A' vegyes nemzetségekből származott magyar királyok idejéből, már bizonyosabb adatokkal bírnak ilyenek:

a) Zsigmond oklevelei, melyekben a' ráczeveleknek többféle szabadalmak közt, fekvő birtokot és földet is ajándékozott, ezek földes urí jogot árulnak el. — Ezután hogy Hunyadi Mátyás király is birt e' szigeten Szent Márton, Ujfalu, Becse és Ráczeke közt rendelt határozási okleveléből alább kifog tetszeni, II. Ulászló eltékozlólván vagy eltékozlóni engedvén a' királyi jövedelmeket, oly szegénységre jutott, hogy a' mérszárszékéből már rovásra hordanák udvara számára a' húst, és még a' Dunaparton felállítani szokott sátorokban árult pecsenyéből vitetne gyakran élelmére, innét a' maig tudva lévő közmondás „Laczi konyhájából élni ³⁾; kénytelenek vala-

bilium personarum suam ibi haberet Curiam ac villam cap. 44.

¹⁾ Statim dux Arpad conductis artificibus praecepit facere egregias domos ducales. Ugyan ott:

²⁾ A' rege szerint hajdan Ráczeke és Szent-Márton közt Sz. László falu feküdt az mondják. Ezen véleményt ama régi épület maradványai szülheték, melyek Ráczeke és Sz. Márton közt feküdtek, és 1788. a' ráczevi reformát torny' építtetésére használtattak elannyira, hogy most már csak esekély nyomai mutatognak hajdani helyét. Némelyek ezen romokat említett Sz. László falu temploma, mások IV. László nyári palotája maradványának tartják, melyből szokta vala ő a' Dunántúl tanyázó kunokat mostani ugyan töle elnevezett „Laczháza vidékén meglátogatni."

³⁾ Ez a' László király jó esendős vala, és a' magyarok megutálják vala ötöt az esendőségéért. És bőv kezű vala és a' ma-

nak tehát az ország rendel törvény cikket alkotni, hogy a' királyi jövedelmek bár kinél s bár mikép idegenítettek volna el, azonnal visszandassanak, e' felett határozott, hogy a' királyi koronai jövedelmeket senkinek elne ajándékozassa a' fejedelem. Végre netalán a' királyi jószágok és jövedelmek iránt valamely kétség támadhatna ugyan az említett 1514-iki országgyűlés 3-dik törvény-cikkében felis jegyzették azokat. Ezen törvény-cikkek negyedik §-ban Csepel-szigete is a' királyi koronális jószágok közé számítottat. ¹⁾

II. Lajos idejében még rosszabban állott a' királyi ház jövedelmi forrása, és állapotja; az országgyűlés tehát ismét rendelést tett a' fejedelmi jövedelmek rendbeszedése iránt, nevezetesen a' 11. art. „Coquinae Regis proventus appliciti:" felírás alatt, a' királyi konyha fenntartására jövedelmező városokat és egyéb jószágokat kijelölték is, ezek közt Csepel szigetet is. ²⁾ Miből nyilvános hogy; II. Ulászló és II. Lajos fejedelmek alatt országgyűlési határozatnál fogva Csepel szigete királyi koronális jószág volt. Mégis

A' már felebb néhányszor említett Oláh Miklós Csepelt a' magyar királynék birtokának lenni mondja — házassági jegy adományképpen, Mindazonáltal reményelem senki sem fog Oláhnak ezen állításán felakadni, és annak mint magányos írónak nagyobb hitelt tulajdonítani az országos határozatoknál. Meglehet

gyarok ezt litván, mindent elkéregetnek vala. Az urak is majd minden jövedelmét elragadják vala tőle. És olyan szűkségbe vala ezért, hogy a' Budai mérszárszékától rovásra kordoltanak húst mindennap az konyhájára. — Nagy kárára vala neki hogy nem tud vala magyarok Helai Gáspár hist. 372. lap.

¹⁾ Uladislai II. Regis decretum septimum anno domini 1514. art. 1. 2. 3. §. 4-to.

²⁾ Ludovici II. Regis decretum secundum Bachiense anni 1518. art. 14. §. 1.

ugyan, hogy az említett rendelkezések előtt Csepel királynéi jegyadomány birtok volt, mit némükép valószínűvé tesz Anna királyné 1503-ban költ oklevele, melyben a' ráczkeveket, király rét nevű földnek egy részével megajándékozta, de 1514 — 18-dikig világos a' törvény-szava, 's csodálni kell, hogy Oláh Miklós, ki ezen időtáiban II. Lajosnak titoknok, sőt tanácsosa volt, és munkáját csak 1530 — 40. körül írta ¹⁾, tehát az ország hátaórázása tudta vagy tudhatta vala, még is azokkal megem egyezőt állított.

Ferdinand és Zápolya királyok idejében, talán hol egyik hol másik birta Csepelt, kinek mint szolgált a' szerencse és e' vidéken hazáknak uralkodhatott. Később a' török hatalmába esett Budával Csepel is bizonyosan mint közel fekvő vidék a' kontyosoknak hódolt, kik azt meg is erősítették. A' török hajós sereg u. m. Istvánfy, szent Márgit szigetjéhez, mely Csepelének mondatik érkezvén a' sziget-csucsán hol a' Duna ágai ismét egyesülnek erősséget hánytak. ²⁾

¹⁾ Oláh Miklós 1493. született Nagy-szebenben. 1526. Lajos király titoknokává és tanácsosává nevezte. 1531. Lajos özvegyét Flandriába követte 's nyolcz évekig maradt nála mint tanácsnok. Itt léteben írta Attila és „Hungaria“ című munkáit.

²⁾ Ebből nyilván kitetszik Csepelnek Budára nézve nem csak kellenes, hanem egyszersmind hadi tekintetben is fontos helyzete u. m. mely Budától nem messze 's mind a' két-felől Duna által kerítve az ostromló vagy védelmező seregnek bátorságos hadi tanyául szolgálhat. Jól álltalatták ezt már az ősi időkben dicső eleink, azért Árpád alatt itt fészkeltek meg magukat, itt nyugodtak ki hosszabban terhes utazások után, itt tartották ama' fontos hadi tanácsokat, melyben Pannoniának édes hazáknak elfoglalását végezték, 'stb. Ugyan ez bizonyult be a' későbbi időkben, nevezetesen Buda-várának Rogendorf által történt ostromoltatásakor. A' tapasztalt Perényi, Révay és több magyarok sürgették, hogy a' fontos fekvésű Csepelt el kell foglalni

Buda visszavétele után Csepelt Eszterházy István foglalta el 1686-ban, kitől az egész szigetet 1688-ban Heisster generál vette meg 25,000 forintokon. Ennek felesége halála után pedig Eugén sabandial herczeg nyerte el némellyek szerint 1708-ban a' törökön vett diadal-maira nézve ajándék gyanánt, de Ráczeke régi jegyző könyve hitelesebben állítja, hogy: Eugen herczeg kezére Heisster feleségének halálával az egész uradalom 85,000 forintok letétele után került. 1698-ban az idézett jegyzőkönyv szerint ugyan is 1699-ben már mint földes úr egyezett a' ráczkevekkel bizonyos tárgyakban.

Mag nélkül mulván ki Eugén' herczeg ¹⁾, Mária Theresiának édes anyja vette által (mint mondják) nagy summa pénzen, melyre hogy a' holdogult herczeg tetemes adósságait fizethessék szükség volt. Egyebekként pedig Erzsébet császárné Csepelt özvegyi tartásul kapta, 's birta haláláig, mely 1750-ben törtévnén, ekkor Mária Theresia magának tartotta fen a' szigetet és a' magyar kamara által kezellette, mint ezt a' ráczkevi jegyző könyvből láthatni ad annum 1774. 43. lapon. ²⁾

1780-dik év 18. september. Mária Christina austriai herczeg-asszony édes anyjának Mária Theresiának adományából az egész uradalomban beiktatták ³⁾; ki

és megerősíteni, de Rogendorf a' magyar 's leginkább Révay dicsőségét irigylő, megvetette e' józan tanácsot, 's a' törököt hajóival feljönni sánczot hányi (mellynek nyomai máig látszanak Csepel felett) engedte. Rogendorf hitvány gondolkodásának gyümölcseit és gyalázatos futás közbeni halálát tudjuk. Anonymus, Istvánfy, Spányik.

¹⁾ Mint malta rendbeli lovag nem házasodhatott.

²⁾ Korabinszky 590. lapon azt állítja, hogy Christina főherczeg asszony Csepel szigeti uradalmát pénzen vette, mely állítás hitelt nem érdemel.

³⁾ Beszélik, hogy Csepel szigetét Mária Theresiától kértek legyen a' jesuiták káposztás kertnek, meg is nyerték irásban; de az általadás bizonyos okra nézve elmaradt.

1790. meghalálozván, Albert szász tescheni hercegnek mint férjének hagyta holta napjáig vagy 1822-keig. Ez óta végre az egész Csepel uradalom (mellyet Eugen' és Albert hercegek a' szigeten kívül fekvő Adacs és Peszér Szunyogh több mint 50,000 holdnyi pusztai birtokkal szaporítottak) a' cs. kir. család uradalmának sorába iratott, 's van mostanáig is.

Egyéb magányos birtokok Csepelben.

Béla névtelen jegyzőjének ugyan a' fentebb felhozott szavai szerint Csepelben a' fejedelmen kívül még egyéb fő embereknek is volt részük. Elvégezzék tehát u. m. hogy e' sziget a' fejedelem szigete legyen, és minden nemesebb embernek legyen benne udvara és tanynája 'stb.

E' szavak szerint, hogy a' többi magyar kapitányoknak is jutott e' szigeten föld, elég világosan következnék azonban, valamint a' felvilágosító adatok hiánya miatt még Árpád nemzetségéből származott királyainknak, e' szigetheni birtokok történetét sem lehet körülállásosan kitudni, ugy az említett fővezérek 's maradványai nyomának e' szigeten semmi egyéb alapos írásbeli nyoma nem találtam, Béla jegyzőének idézett szavain kívül.

A' ráczkevi régi napló külső tábláján 1775. jegyzet szerint ugyan találtatott e' szigeten egy mohos sírkő emlék márványból ily latin felirással: SEPVLTVRA' EGREGY' MICAELIS, DE CHEH' INSVLAE HVIVS, CHEPELIENSIS, COMITIS' QVI OBYT, IN' FESTO' SANCTI' ANDRAE, APOSTOLI ANNO SALVTIS' M,D,XVIII. ¹⁾. De az említett férfin talán csak csepeli tisztartó vagy

udvar bíró' lehetett, annál hihetőbben mivel bizonyos, hogy Csepelen már Árpádnak, 's utána a' többi fejedelmeknek nevezetesen 1515-ben II. Lajosnak fényes udvari lakások és mulató házak volt, mint Béla jegyzőjének, Oláh Miklós, Bél 's egyéb írók szavából kitétszik, melyben tehát felvigyázó udvari bírora valamint az egész szigeti jószágban igazgató tisztre szükség volt, tudjuk pedig, hogy az akkori szokás szerint ilyféle hivatal viselőik is comiteseknek neveztettek.

Végre minden e' részben támadható kétséget eldöntenek ugyan akkorbéli 1514 és 1518-diki törvény cikelyek, melyekben Csepel szigete a' királyi koronai javak közé számíttatik a' nélkül, hogy az érdeklét Cheh nemzetségről csak szó tétetnék, mi elkerülhetetlen vala ha ugyan azon időben Csepelnek birtokosai lettek volna. ¹⁾.

b) A' híres Tököllyi családot földleirőink Tököllye Csepel szigeti faluból származtatják, lásd Joannis Tem-

lett szent Borbála mellék oltárába tettek által. Wagner is (Collectanea genealogico-histor. familiarum decade II.) említi ezen sírkőt írást, de hozzá teszi, hogy egy barátja által egyelműztetett róla és ő nem tudná mi viszonyban állott legyen Cheh Mihály családdal. Tehát ebből sem nyertünk tökéletes felvilágítást eldöntésére azon kérdésnek: ha birt-e a' Cheh familia Csepelen vagy nem? és ki volt az itt temetkezett Cheh Mihály? a' most is fenlévő kátolnai Cheh nemzetség annától különböző lesz, mert az Wagner szerint még 1553. kihalt.

¹⁾ Wagner felcbb idézett munkájában Cheh Zsigmondról írja: quando ipse pro redemptione honorum haereditarium et possessionum ac etiam Castrorum utpote Németijvár in Castriferrei Rewistlye in Barsensi, item Castri Orár et Castelli Homycza in Posega Newna similiter Castri in Walko Comitatus existentium et habitum etc. litterae Conventus S. Benedicti de juxta Gron anno 1503. — Már ha Csepel szigetét is mint ősi jószágokat a' 16-ik században a' Cheh család bírta volna, bizonyára ezt is említenei kellett vala annál inkább, mivel a' zálog kiváltás a' kérdés Cheh Mihály halála esztendeitől nem messze esik.

¹⁾ Ezen sírkő emléket eleinte a' tökölyei helység templomának nagy oltárba rakták, honnét későbbben ugyan ott

ka Szászky *Introductio in orbis antiqui et hodierni geographiam* 2^{ta} editione altera Posonii et Cassoviae 1775. pag. 526. — *Bél notitia Hungariae novae, idem Compendium hung. geograph. ad exemplar Mathiae Bél editione 4.* pag. 118. végre Vagner in *annalectis Scepusii sacri et profani IV.* Rész 160-dik lapján írja, Sebastianus I. (Tökölyi) posteaquam in equestrem ordinem anno 1572. relatus est, de Thekelháza scribi coepit. — Ezek szerint (ambár arról ha Thekelháza a' fenemlített Tökölye Csepel szigeti helységgel ugyanazon egy-e? némükép két-séges, mert azt Oláh Miklós 1530—40. táján leírván pusztán csak Thekelnek nevezi, hihető hogy az érdeklett család ős apja talán Tökölye Csepel szigeti, helységből származott, de hogy ezen egész szigetet, vagy annak részét mint tulajdonokat bírták volna utódjai, ezt egyéb bizonyos adattal nem erősíthetném.

c) Azt is mondják, hogy első Mátyás sziget-Ujfalut bizonyos Ujfalusi nevű trombitásának (tibicen regius) aján-dékozta legyen, kiről azután nevezetét a' falu is vette. De így hát az Ujfalusi nemzetség se birt e' szigeten a' főkapitányoktól való eredetinel fogva, 's hogy: nem sokára ezen család bírti megszűnt II. Ulászló és II. Lajos idejökben az egész szigetről tett országos rendelkezések mutatják. — Az eddig számlált családokon kívül egyéb birtokosoknak nyomára e' szigeten nem akadtam, valamint jelenleg is az egészet egyedül a' cs. királyi család használja.

J e g y z e t.

Csepel szigete birtokosainak ennyi változása mellett nem kell felednünk, hogy az, a' fentebb idézett II. Ulászló és II. Lajos idejökben költ hazai törvény cirkulár rendelkezésénél fogva, királyi koronai birtok volna, 's ambár most ebből rendeltetésének némükép megfelel-ni látszik; mert ismét a' fejedelem bírja, de csak maga-

nyos cs. kir. családi birtok gyanánt tekintethetvén, ennél-fogva nem a' magyar kir. kamara alatt van, mint Diós-győr, Ó-Buda, 's egyéb koronai jószágok, hanem a' bécsi német jószágok igazgatósága által kezelteik.

N e v e z e t e s e n.

Ráczkeve szabadalmas mezővárosának eredetéről és elnevezetéséről.

Tekintvén Csepel szigetének a' Duna két partjain, a' fővárosok közelében 's így a' kereskedelem nézve alkalmas fekvését, kételkedni nem lehet, hogy ezen akkori királyi látogatásokban is gyakran részesült vidék több népes mező városokat és falukat számlált, de melyek, a' mindenki előtt ismeretes számtalan viszontagságok miatt falukká vagy pusztákká silányultak. Szegény hazánkat elnyomorgató csapások közt egyedül Ráczkeve tartotta fen szinte mostanál mezővárosi előbb számos szabadalmainak némelyi maradványait, 's erről bővebben szólani immár a' renden vagyok.

Ráczkeve fekszik a' Duna kis ágának jobb partján, Becse, Lórév és Szent-Márton helységek szomszédságában, Pesthez mint egy 4 mf. délkeletnek. Eredete és elnevezetése iránt különbözők a' vélemények, Keve főkapitányhoz felviszik következendőképen: Béla névtelea Jegyzőjének felebb idézett szavából tudjuk, miként Árpád és főnemesei elfoglalván Csepel szigetet azt határozták hogy a' sziget a' fejedelem szigete legyen, de minden fő nemesnek is lenne abban udvara és tanyája. ¹⁾ Ezen

¹⁾ Anonymus, 46. cap.

osztályos rendszabály szerint tehát; valamint Árpádoak a' sziget felső része jutott 's ott hol jelenleg Csepel falu fekszik magának udvari lakást építtetett, úgy a' föld mellyen most Ráczkeve elterül talán Kewe fő embernek esett, hol ez is sejdelmének példájára tanyát és udvart állítván a' földet róla Kewe földének elnevezték. — Később a' keresztény hitre törvén eleink 's Kewe földjén Ábrahám tiszteletére kápolnát emelvén, hogy a' régi pogány időknek még emléke se maradna fen itt, a' buzgólkodók Kewe pogány embernek neve helyett Ábrahám pátriárkát akarták szokásba hozni, sikerült is e' szándék; mert sok időig Ábrahám falvának hívták, midőn a' 15-ik század elején hajdani Kewe vármegye ugyan illy nevű vagyis Kewe városából ide érkezett ráczok a' helynek eredeti nevét felelevenítvén, azt előbb kis Kewének, majd végre nemzetségekről Ráczkewének elkeresztelték.

Mások szerint Ráczkewe hajdan csak csekély falu volt és Ábrahám falvának hívták, de utóbb Kewe kapitányról adatott reá a' Ráczkevi nevezett 'stb. — De Bél Mátyás ezen 's egyéb véleményeket helyteleneknek állítja, és Ráczkewe eredetének valamint elnevezetésének meghatározásában Kewe kapitányt mellőzni akarván, Skaricza Máté 1572 — 80-ig volt ráczkevi prédikátornak verseire hivatkozik, mellyekben az Ráczkewe eredetéről és elnevezetéséről soványan ugyan, de Bél szerint hitelenen így énekel:

„Itt kapitány Kewéről nincs nevem
Mint némellyek ítélnek felőlem,
Sem görög szó kivy az én nevem
Noha vízzel mind környül vétettem

Eleitől fogva egy jámbortól neveztettem (az sz. Ábrahámot):

Ábrahámnak megyés egyházáról, és környülem való sok szép fákról.

Köwin végre, azután kis Kewi lett nevem, az ráczokról Ráczkevi." Ezek szerint tehát n. m. Bél véli a' törököktől félelem miatt ide származott ráczoktól 's leginkább kik Kewe hajdan rácz helységből feljőttek, vette volna mező városunk mostani nevét.

J e g y z e t.

Az első vélemény t. i. mintha Ráczkewét még Árpád fő vezér alatt Kewe kapitány alapította, és ugyan erről neveztetett volna el, csak Anonymus szavaiból hihetőleg következtetni, de egyéb írásbeli adatokkal erősíteni nem lehet. — A' második rendű állítás mint egészen alaptalan figyelmet nem érdemel, mert épen nem hihető, hogy a' keresztény és a' 15. században vallásos magyarok megvetvén Ábrahám patriárka jámbor férfiú nevét, kit a' szentírás is, mint a' hívők és apját tisztelettel említ, egy pogány embernek nevét tühlire becsülték, és adták volna falujuknak, mi több, annyi századok után. Tehát a' harmadik vélemény, ha a' tárgyat nem legkimerítőbb, de mind írásbeli adatokkal is erősíthető legbizonyosabb e' szerint, végre egybe huzván az eddig mondottakat az jön ki:

Hogy Ráczkeve hajdan, a' 14. század elején csak csekély falu volt és Ábrahám patriárka tiszteletére emelt kápolnáról és az e' mellett lévő sok szép fákról Ábrahám-falvának neveztetett, később pedig (a' történet könyvei szerint ugyan az említett 14. század vége felé) midőn Bajazeth török zultán Görög- Bolgár- 's Ráczországot kegyetlenül dúlna a' nevezett országok számos lakosai elhagyván boldogtalan hazájokat 's összeszedvén mit a' barbár elől menteni lehetne, más helyekre kivándoroltak-

Ugyan ezen időtájtban hazánknak Kewi nevű hajdan magyar vármegyéből 's annak ugyan Keve nevezetű városából jó sereg ráczok az ellenségtől félelem miatt meredők helyet keresendők, néhány hajókkal már a' nikápolyi ütköztet előtt ezen szerencsétlen csata után! Jedség miatt pedig még számosabban a' Duna partján menttében fejszélé tolokodtak 's hazánknak több részén u. m. Buda, Szent-András némelyiek pedig Csepel szigetének némely faliban nevezetesen: Ábrahám falván Zsigmond akkori magyar királynak (kinek az említett nikápolyi 's egyéb török táborozásai alkalmával a' kevei ráczok hasznos szolgálókat tettek) engedelmevel megtelepedtek, 's mivel nem sokára kereskedési szorgalmok által tetemesen szaporodtak és vagyonosodtak, rólok a' helynek régi neve is megváltoztatott, és előbb ugyan az oklevelekben kis Kewinek, Zápolyától fogva pedig általánosan Ráczkevének elneveztetett.

Mellette a' megtelepedett ráczjövevények egyéb kedvezéssel nem bírtak hanem hogy: menttek lettek a' barbar ellenség zaklatásától, egyébiránt nem sokat különbözött sorsuk a' parasztokétól. Mit midőn tovább tűrni nem akarnának 's mivel a' kereskedés, melyre leginkább adták magokat, nemzeti hajlandóságoknál fogva szabadság nélkül nem létezhetik, azért Zsigmond királyhoz folyamodtak kervén őt igtatná a' helységet, melybe letelepedtek szabad mezővárosok sorába. Engedett ebbeli kérésöknek Zsigmond 's többször lerándulván Csepelre, midőn maga is látná a' szigetnek inkább kereskedésre, mint mező gazdagságra alkalmas voltát, e' végre 1404-dik évben költ királyi oklevele által Ráczkevének minden nemű lakosait szabadokká nyilatkoztatta, 's őket minden vám, adó 's harminczadtól felmentvén, hogy az egész országban nem csak személyökre, hanem portékájokra nézve is szabadon jár 's kelyhessenek, o' felett, hogy esztendőnként sariós boldogasszony napján országos vásárt tarthassanak, egymás 1405-ben kelt királyi oklevele erejénél megengedte.

Pekő jószágot, heti vásárt, végre patronatúri jogot is nyernek.

Illy engedvények következtetésében szemlátomást gyarapodtak a' ráczkevek, -melly előmenetel még inkább megtetszván a' fejedelemlnek, új kegyelmekkel szaporította előbbi jótéteményit.

1428-ban ugyan is. Bálványos másképp Kapufa és Zhrenovecz vagy Izra most városfőldé nevű királyi földet, melyeket előbb csak jobbágyság a' fejedelmi földesuraság számára műveltek, ezentúl tulajdoni joggal a' ráczkeveknek átadta, megajándékozta és őket minden földes urasági adótól, és tized fizetésétől felmentette. Hogy pedig az oklevél szavai szerint, mint egyéb szabad városok, az egész országban minden akadálytól örökké mentek lennének, ugyan Zsigmond kivéte őket, bárminemű idegen 's alá rendelt, subalternaus judicatus, bíróság és netalán ezek által rendelendő fogság büntetés tömlöczöztetés, vagy fentartóztatás alól.

1435-ben ismét más oklevél erejénél fogva a' ráczkevek kereskedése előmozdítása tekintetéből megnyervén azt is; hogy Magyarországból Ráczországba, vagy viszont jövő 's menő kereskedők portékáikat Kewe mezővárosában szabadon árulhassák ugyan, de az idegeneknek csak vásárkor, ezenkívül pedig rófszámra egyedül a' ráczkeveknek legyen szabad árulni portékájokat.

Ugyan ezen kegyes fejedelem a' fentebbi oklevél szavaiként: a' ráczkeveknek hívséges és engedelmes, és azért dicsérendő erkölcesekre nézve, úgy nem különben a' haza dicséért és a' ráczkevi város javáért minden hétnél 3-dik napján heti vásár olly szabadságokkal mint ezek más városokban tartatni szoktak, itt is tartatni megengedte. Végre:

Ugyan Zsigmond király Ráczkeve szabados mezővárosát egyházakra és papjokra nézve patronatusi joggal is különös tetszése jeléül felruházta.

Szabadalmak a következő fejedelmektől megerősítettek, és szaporítottak.

Zsigmond királynak mindezen elszámolt szabadalmi okleveleit, az öt követő számos magyar fejedelmek nem csak hogy mind megerősítették, hanem újabb adománylevelekkel bővítették is. Ezt tette mindjárt:

Albert, Zsigmond veje, és az országzásban legközelebbi követője 1438-ban költ levele erejénél fogva.

László, Mátyás király 1458 — 1464 1473. végére 1489. Ugyan ezen fejedelem királyi embere által Ráczkeve határát Szent-Márton, Újfalu, Lórév és Becse faluk közt egy e' részben kiadott levelével eligazítottán, megerősítette 1465-ben.

II. Ulászló 1490 és 1501-ik években Ráczkevének régi szabadalmait és birtokát Somlyó szigetében szabad falzási és halászati joggal szaporította. Sőt még felesége Anna királyné is segítette a' ráczkeveket határjukban 's az úgy nevezett király tó mellett fekvő rétnek egy részével megajándékozván 1503-ban, melly darabot most is birják és közönségesen király rétnek nevezik a' lakosok.

II. Lajos szárazon vagy réveken járó ráczkeveket mindenhol szabadon vámfizetés nélkül bocsátatni parancsolta 1517 és 1524. Végre:

János király, Zápolya 1536. megerősítvén Mátyás és Ulászló királyoktól nyert és megerősített minden szabadalmakat ezeket a' ráczkevi rév jog oda engedésével szaporította azokat.

E' számlált régi okleveleket sőt még egyéb számos régi 's hecses irományokat ¹⁾, annyi ezer viszontagságok' daczára is szinte máig eredetiekben fentartották és levéltárokban letéve gondosan őrzik a' ráczkeveket. — Ugyan ezekből és Skaricza Máté verselből hitelesen tudjuk, micsoda állapotban volt hajdan Ráczkeve szabados királyi mezőváros, melly t. i. számos templomokon, díszes felházokon, derék középületeken és tágas raktárokon felül 7. pláczt és csak nem kétannyi utcázatot foglalt, miből annak hajdani terjedelmére, virágzó kereskedésére és gazdagságára könnyen tehetünk kihozást — De lassuk:

Ráczkevének a' török és egyéb polgári háborúk miatt szenvedett viszontagságait.

Zsigmond alatt kelt virágzásának legszebb időszakát nem soká éldelhetette Ráczkeve, midőn II. Lajos gyászos emlékü elestével boldogtalan hazánk e' vidékének napja is jó darab időre langba 's vérbe borulva lement. A' mohácsi veszély után csak hamar történt, hogy Ráczkevéből annak magyar rácz 's olasz polgárjal merre a' sors mutatatta kibujdosván, az üresen maradt várost felpredálta, és tüzzel emésztette a' hirtelen erre felakadó pogány ellenség. — Soká romjaiban seküdt ezen csapás után Ráczkeve, a' zavarok közt csak igen lassú előmenetellel üdülhetett ismét valamennyire fel. Újra népésedését, és szaporodását leginkább Fejérvárból nyerte, mellynek lakosai 1542-ben az ellenségtől szüntelen való szorongatások miatt más háterságosabb lakó hely felől tanakodának, végre Ráczkevét mint a' Duna által nemükép erő-

¹⁾ Nevezetesen 3. Ferdinand király szabadalmait megerősítő oklevélt is.

síttetet választották, hol is számosan megtelepedvén, egész utczárt rólok fehervári utcának' elnevezettet, alapítottak, és nevezetes épületekkel nagyobbítottak, úgy hogy nem sokára ezen fehérvári utca egyik legdiszesebb és terjedelmesbbik utczája lenne Ráczkevének. De ezen segedelem által sem érhetne el többé a' város előbbi fényét és boldogságát, egyfelől a' pogány, másfelől tulajdon hadi seregeinktől is szüntelen zaklattatván, sőt mi a' békes napokban virágzására szolgált t. i. Buda fővárasnak közelléte, az most szerencsétlenségének kútféjévé lett, mert az oda való török zsarlási ezt mint körüllevőt leginkább érték, utóbb pedig midőn a' keresztény had Buda-várat gyakran ostromolta, egy megszállás sem mult, hogy abból Csepel szigete, és így Ráczkeve mint a' szigetnek leggazdagabb helye felett új meg új fergetegek ne kegyetlenekednének.

Legnevezetesebb nagyobb csapás, mely őket érte az 1683-diki volt. Ekkor ugyan is a' lengyel segéd seregek a' Bécs alul elűzött törököket kergetvén, ez alkalommal Csepel szigetébe herontván, Ráczkevét terhes hadi adó alá vetik, és a' várost megkímélni ígérik ha mit kértek mennél hamarább lefizetnék. Teljesítették is ebbéli kívánságokat mennyire az idő mostohaasága megengedte, rövid idő alatt, a' szegény ráczkevek, midőn az adott szót rútul megszegik a' lengyelek, kik a' mezővárosba rontván a' boltokat kirabolják, 's minden ragadozni valót összekaparnak végre zsákmányokat a' polgárok szekerein és barmain odább hurczoltaták. Irigy szemmel nézte ezt a' nem különben hol csak lehetett zsákmányolt némettség, ez is tehát a' lengyelek után itt terem, 's mi kevés ezektől hátra maradt végkép összecsikarják. Bél Mátyás 1730. táján e' vidéket meglátogatván ismért embereket, kik ezen nyomorúságokra, úgy nem különben a' csapásra, mely a' ráczkeveket 1684-dikben midőn t. i. Buda ismét siker nélkül ostromlatnék, érte, tehát hogy az annyiszor kifosztott, és elkinzott, boldogtalan lakosok

legalább nyomorult élőket valamennyire bátorságba helyeztetnék, az említett 1684-diki ostrom alatt anyagi nevű szigethe bujdosnak 's ott voltak kénytelenek tölteni félelem és rettegés közt egész nyarat élelem szüke miatt, melyet nem kereshettek, csak nem felemészthűvén. Ezen ostrom után azzal kecssegtették magokat a' szerencsétlenek, hogy ismét vissza telepedhetnek elhagyott lakó helyökre, de mely rémülés fogta el őket midőn a' budai török hirtelen nyakokon terem, és az ostrom alatt hátra maradt adó lefizetését, a' gyakor megszállások miatt méginkább elszilajult keménységgel sürgeték, kiket, összeszedett legutolsó pénzeikkel némükép megszeldítvén, nem sokára még nagyobb bátorság okaért a' vecselek akarak összekapcsolni magokat, midőn újra Buda ostromoltatásának híre szárnyalni kezdett, ennek veszély teljes lefolyása alatt, hogy ne talán végkép tönkre jutnának egyéb körülfekvő 17. helységek ugyan száműzött lakossáival egyetemben *Somlyó* nevű szigetébe vonták magokat még veszéllyel terheségük kitisztulna.

(Folytatása következik.)

BOGNÁR JÓZSEF.